5 हस्ती हस्ती हस्ती

हस्ती हस्ती हस्ती
दिव्या दैवी सृष्टिः।

कदलीसदृशी शुण्डा
स्तम्भसमानाः पादाः।

शूर्पाकारौ कर्णौ
धवलौ दीर्घौ दन्तौ।।

उदरं भाण्डाकारम्
उन्नतबृहच्छरीरम्।
अल्पं तुच्छं पुच्छम्
अहो अहा विचित्रम्।।

पर्वतसदृशे गात्रे
सर्षप-सन्निभनेत्रे।
कथमतिबलवान् एषः
अङ्कुशमात्राद् भीतः।।

– जनार्दन हेगडे

Glossary

हस्ती elephant दिव्या दैवी सृष्टिः the best creation of goddess कदलीसदृशी Like a plantain tree शुण्डा trunk स्तम्भसमानाः Like a pillar शूर्पाकारौ like the shape of a winnowing basket धवलौ दीर्घौ दन्तौ two white tusks उदरम् stomach भाण्डाकारम् Like the shape of a pot उन्नत high बृहत् great/big पर्वतसदृशे Like a mountain गात्रे Limb सर्षप mustard सन्निभ Like कथम् how अङ्कुशमात्रात् only by control

विशेषः

उन्नतबृहच्छरीरम् – उन्नत – बृहत् शरीरम्   **कथमतिबलवान्** – कथम् अतिबलवान्

Exercise

1. Pronounce the following words orally :

दैवी, सृष्टिः, कदलीसदृशी, शुण्डा, स्तम्भसमानाः, शूर्पाकारौ, कर्णौ,
भाण्डाकारम्, उन्नतबृहच्छरीरम्, पुच्छम्, पर्वतसदृशे, अङ्कुशमात्राद् ।

2. Looking at the picture write the names of the parts of the elephant in the box looking at the picture :

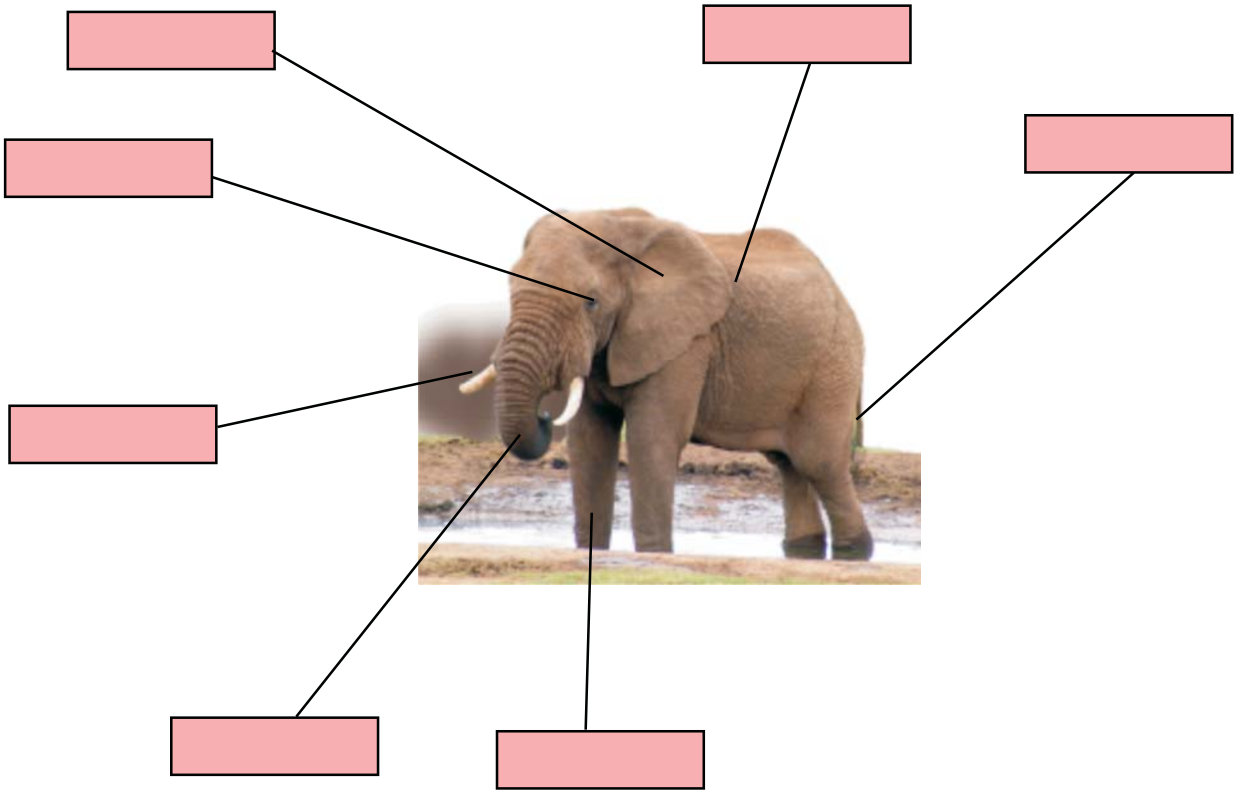

3. Write the lines of the poems in legible hand-writings :

हस्ती हस्ती हस्ती ____________________

दिव्या दैवी सृष्टिः। ____________________

कदलीसदृशी शुण्डा ____________________

स्तम्भसमानाः पादाः। ____________________

शूर्पाकारो कर्णौ। ____________________

धवलौ दीर्घौ दन्तौ। ____________________

4. Match 'A' whit 'B' appropriately :

'A'		'B'
1. गात्रे	☐	1. भाण्डाकारम्
2. दन्तौ	☐	2. कदलीसदृशी
3. शुण्डा	☐	3. पर्वतसदृशे
4. उदरम्	☐	4. शूर्पाकारौ
5. कर्णौ	☐	5. दीर्घौ

5. Write the Sanskrit name of the picture in the box given against each :

Activity

(1) Prepare a note of animals in groups.

(2) Draw a picture of an elephant.

पुनरावर्तनम् 1

1. Read the following sentences with correct pronunciations :

(1) शशकः शयनं करोति।

(2) आकाशः पतति।

(3) सिंहः आगच्छति।

(4) कुत्र पतति आकाशः?

(5) सिंहभ्रातः, धावतु आकाशः पतति।

2. Write the following numbers in Sanskrit words :

(1) ६ (2) ८ (3) ५ (4) ११ (5) १२

3. Read the following words expressing numbers :

(1) द्वे (2) त्रीणि (3) सप्त (4) चत्वारि (5) नव

4. Write the following sentences in legible hands :

(1) गुरुः साक्षात् परब्रह्म ।

____

(2) विद्यारम्भं करिष्यामि ।

____

(3) सर्वे सन्तु निरामयाः ।

____

6 सप्त वासरा :

कः वासरः ?

अद्य मङ्गलवासरः।

श्वः बुधवासरः।

ह्यः सोमवासरः।

लिखतु च

अद्य शुक्रवासरः।

ह्यः .... ।

श्वः .... ।

अद्य रविवासरः ।

श्वः .... ।

ह्यः .... ।

योग्यवाक्यानि रचयतु :

अद्य	रविवासरः
श्वः	सोमवासरः
ह्यः	मङ्गलवासरः
	बुधवासरः
	गुरुवासरः
	शुक्रवासरः
	शनिवासरः

Glossary

अद्य today श्वः tomorrow ह्यः yesterday लिखतु **write**

Exercise

1. Think and say :

अद्य कः वासरः ?

अद्य बुधवासरः । श्वः कः वासरः ?

श्वः रविवासरः । ह्यः कः वासरः ?

2. Complete the following table using ह्यः, अद्य, श्वः :

ह्यः	अद्य	श्वः
रविवासरः		
	गुरुवासरः	
		शनिवासरः
बुधवासरः		
		शुक्रवासरः

3. Recite the following song :

प्रथमो वारः सोमवासरः ततश्च मङ्गलवासरः।
बुधवासरश्च गुरुवासरश्च ततश्च शुक्रवासरः।
शनिवासरश्च रविवासरश्च वाराणां परिवारः।

(**NB :** In this line sequence is from Monday to Sunday.)

7 करोतु

सचिनः ।
एषः सचिनः ।
सचिनः खेलति ।

वेदान्तः ।
एषः वेदान्तः ।
वेदान्तः पठति ।

दिव्या ।
एषा दिव्या ।
दिव्या लिखति ।

मीरा ।
एषा मीरा।
मीरा गायति।

विमानम् ।
तत् विमानम्
विमानम् उड्डयते।

विवेकः ।
एषः विवेकः।
विवेकः पश्यति।

कपिलः ।
एषः कपिलः।
कपिलः क्षिपति।

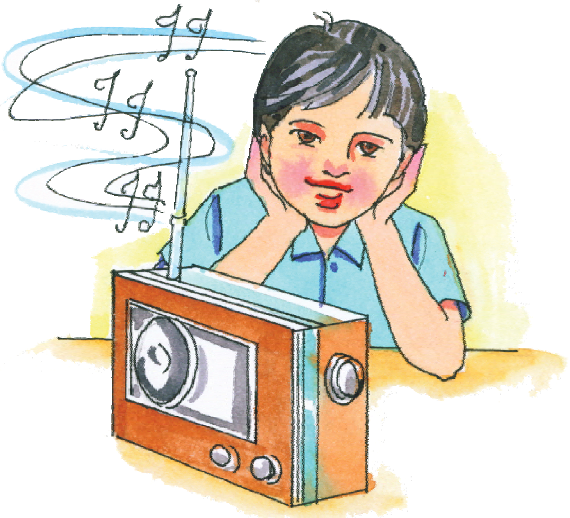

मयूरः ।
एषः मयूरः ।
मयूरः श्रुणोति ।

निशा
एषा निशा ।
निशा वदति ।

Glossary

खेलति is playing **चलति** is walking **लिखति** is writing **पश्यति** is looking at **पठति** is reading **क्षिपति** is throwing **वदति** is speaking **गायति** is singing **श्रुणोति** is listening **उड्डयति** is flying **पिबति** is drinking

Exercise

1. In 'A' names are given and in 'B' their action are given. Match 'A' with 'B' properly :

A	B
सचिनः	पश्यति
वेदान्तः	खेलति
विमानम्	लिखति
निशा	क्षिपति
विवेकः	पठति
कपिलः	वदति
मीरा	गायति
मयूरः	श्रुणोति
दिव्या	उड्डयते

2. Fill in the gaps :

कपिलः ____________________________ ।

मीरा ____________________________ ।

निशा ____________________________ ।

3. Answer the following questions orally :

(1) सचिनः किं करोति ?

(2) मीरा किं करोति ?

(3) दिव्या किं करोति ?

(4) वेदान्तः किं करोति ?

4. Write a verb against a noun and a noun against a verb in the following box :

नाम	क्रिया
विवेकः	
	गायति
विमानम्	
	श्रुणोति
निशा	

5. Look at the picture given below. On the basis of the picture, use the words given below it and frame the sentences :

खेलति, धावति, पिबति, क्षिपति, वदति, श्रुणोति, लिखति, पठति, पश्यति, उड्डयते।

e.g., रोनकः खेलति ।

Activity

1. One student will act according to (action) verb given in the lesson and the others will describe it.

e.g., Mayank acts as he is eating.

The other speak : मयंकः खादति।

8 काकस्य चातुर्यम्

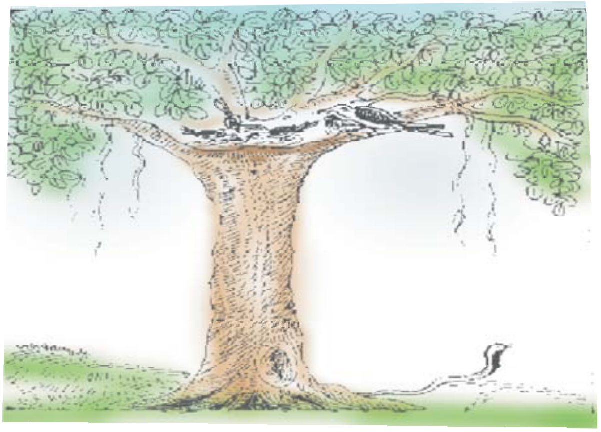

एकस्मिन् वने एकः वटवृक्षः अस्ति। तत्र काकः वसति। काकस्य पत्नी शावकैः सह तत्रैव वसति। तस्य वृक्षस्य अधः कोटरे एकः सर्पः वसति।

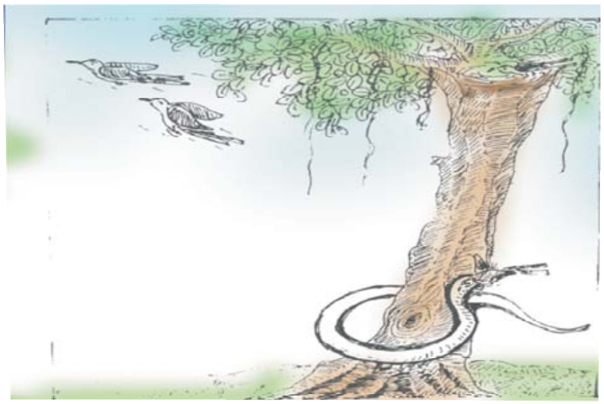

एकदा काकः भार्यया सह आहारार्थं गच्छति। तदा सर्पः एकं शावकं खादति।

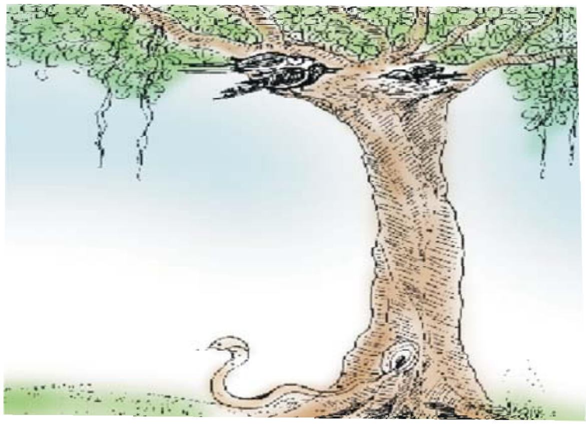

यदा काकः आगच्छति पश्यति च। एकः शावकः नीडे नास्ति। वृक्षस्य अधः सर्पं दृष्ट्वा काकः वदति, 'अहो, एषः दुष्टसर्पः शावकं खादति। कञ्चित् उपायं करोमि।' इति विचिन्त्य काकः नदीं प्रति गच्छति।

तत्र राजकुमारी स्नानं करोति। तस्याः सुवर्णहारः नदीतीरे अस्ति। चतुरः काकः सुवर्णहारम् अपहरति।

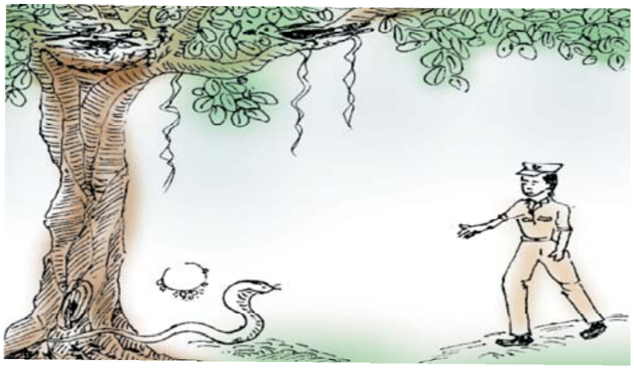

काकः सुवर्णहारं कोटरस्य अन्तः क्षिपति। सैनिकः काकस्य पृष्ठे आगच्छति। कोटरे सुवर्णहारं सर्पं च पश्यति। सः चिन्तयति, "अहो प्रथमं सर्पं मारयामि, अनन्तरं हारं नयामि।"

सैनिकः सर्पं मारयति हारं नयति ।
काकः वदति 'अहो, सर्पः मृतः। अधुना सुखेन वसामि ।'

Glossary

अधः below **कोटरे** in the hollow **एकस्मिन्** any one **शावकैः** young one **सह** with **तत्रैव** there only **आहारार्थम्** for food **पृष्ठे** behind **अनन्तरम्** later on **नयामि** (I) am taking **अधुना** now **नीडे** in a nest **कञ्चित्** any **विचिन्त्य** after thinking **अपहरति** is taking away

विशेषः
तत्रैव तत्र एव

Exercise

1. Pronounce the following words clearly :

शावकैः दुष्टसर्पः विचिन्त्य सुवर्णहारम् चिन्तयति ।

2. Complete the following sentences. Follow the Illustration :

सर्पः ____________________ वसति। (कोटरम्)

Example : सर्पः कोटरे वसति।

(1) सिंहः ____________________ वसति। (वनम्)

(2) मनुष्यः ____________________ वसति। (नगरम्)

(3) खगः ____________________ वसति। (नीडः)

(4) वानरः ____________________ वसति। (वृक्षः)

(5) मत्स्यः ____________________ वसति। (जलम्)

3. Complete the following sentences. Follow the Illustration :

Example : काकः नदीं प्रति गच्छति।

(1) छात्रः ____________________ प्रति गच्छति। (शाला)

(2) कृषिकः ____________________ प्रति गच्छति। (क्षेत्र)

(3) व्याघ्रः ____________________ प्रति गच्छति। (वन)

(4) हंसः ____________________ प्रति गच्छति। (सरोवर)

4. Write the following sentences in legible hand-writings :

(1) एकस्मिन् वने एकः वटवृक्षः अस्ति। ____________________

(2) एकः दुष्टः सर्पः शावकं खादति। ____________________

(3) तस्याः सुवर्णहारः नदीतीरे अस्ति। ____________________

(4) सैनिकः काकस्य पृष्ठे आगच्छति। ____________________

(5) सैनिकः सर्पं मारयति। ____________________

5. Write here the words which your teacher dictates you :

(1)	
(2)	
(3)	
(4)	
(5)	

9 समयः

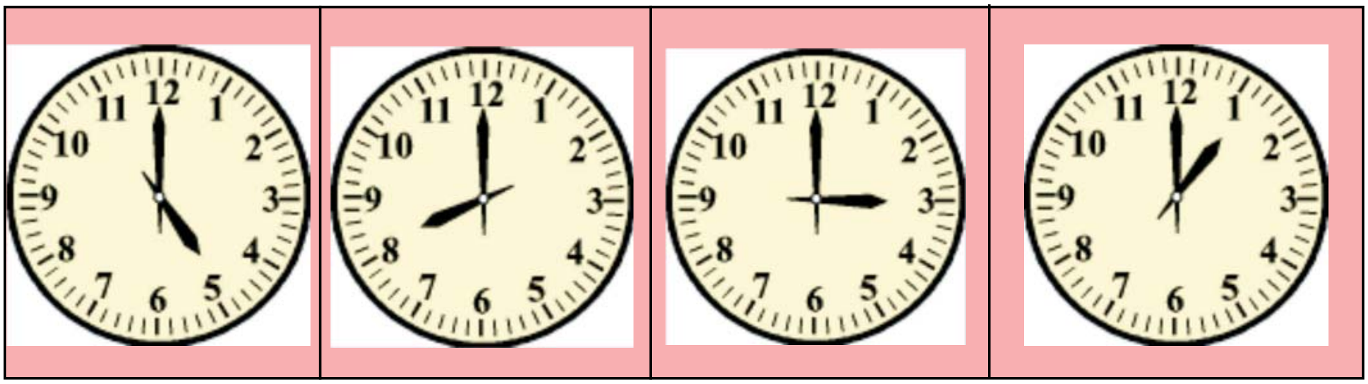

५:०० पञ्चवादनम्　　८:०० अष्टवादनम्　　३:०० त्रिवादनम्　　१:०० एकवादनम्

पश्यतु एवं च लिखतुः

Read and understand :

संख्यावाचक शब्द	समयवाचक शब्द
एकम्	एकवादनम्
द्वे	द्विवादनम्
त्रीणि	त्रिवादनम्
चत्वारि	चतुर्वादनम्
षट्	षड्वादनम्

Exercise

1. Join 'A' with 'B' appropriately :

A	B
(1) ७:००	चतुर्वादनम्
(2) ६:००	सप्तवादनम्
(3) ४:००	पञ्चवादनम्
(4) ८:००	षड्वादनम्
(5) ५:००	अष्टवादनम्

Activity

1. Teacher asks time showing watch and students tell the time in Sanskrit.
2. Prepare a model of a watch.

पुनरावर्तनम् 2

1. Copy the following words :

(1) शुण्डा (2) सृष्टिः (3) कर्णौ (4) पुच्छम्

(5) क्रीडति (6) अद्य (7) ह्यः (8) श्वः ।

2. Join 'A' with 'B' appropriately :

A	B
(1) हस्ती	(1) भाण्डागारम्
(2) कदलीसदृशी	(2) दैवीसृष्टिः
(3) उदरम्	(3) शूर्पाकारौ
(4) कर्णौ	(4) दीर्घौ
(5) दन्तौ	(5) शुण्डा

3. Selecting the word from the bracket, write the names of the parts of the elephant :

(शुण्डा, दन्तः, कर्णः, उदरम्, पादः, पुच्छम्, नेत्रम्)

4. Think and write appropriate words in the followings and complete the sentences :

		अद्य	सोमवासरः		

ह्यः	बुधवासरः				

		श्वः	शनिवासरः		

5. In the following picture, join the nouns on the basis of the verbs and frame the sentences :

6. Arrange the following sentences in proper orders of events :

(1) काकः सुवर्णहारम् अपहरति।

(2) सर्पः एकं शावकं खादति।

(3) काकः नदीं प्रति गच्छति।

(4) अधुना सुखेन वसामि।

(5) तत्र राजकुमारी स्नानं करोति।